

Kakor članek g. Zawilińskiego sam, tako zabeležujemo prevode g. Żulawskiego z velikim veseljem, ker nam oba odlična poljska literata pričata, da so se v novejšem času tudi bratje Poljaki začeli živo zanimati za naše duševno življenje. Obema imenovanima gospodoma književnikoma se priporočamo še v nadaljnje zanimanje za našo literaturo!

Aškerc.

»Slavjanski Vjek« je prinesel v svoji 18. št. Gregorčičevi pesmi: »Na potujčeni zemlji« in pa »Grobni spomenik prijatelju« v ruskem prevodu. Pesmi je prevedel gospod F. Korš, razume se samo ob sebi, dovršeno lepo. Dozdeva se nam, da namerava g. Korš s prevajanjem iz slovenske poezije nadaljevati.

»Slovanský Přehled« je prinesel v svoji 7. št. izpod peresa g. Hudca med drugim tudi oceno Ilešičeve brošure: »Prešeren in slovanstvo«. Hudec se v bistvu popolnoma strinja z Ilešičem (in Perušekom) in hvali treznostno delo Ilešičevo. »Pomen Prešernov je treba torej iskati v tem« — piše g. H. — »da je kot velenadarjen pesnik ustvaril za izražanje svojih čuvstev nenavaden jezik in da je s svojo poezijo privedel Slovence v zbor drugih kulturnih narodov... Kdor ima čut, ta čuti iz njegovih pesmi pravi narodni duh, duh slovanski... Mi Čehi gledamo na Prešerna kakor na moža, ki je pred vsem s svojo poezijo proslavil Slovence... s tem je bil eden prvih, ki je podal roko potapljačemu se (narodu).«

Hoba Ilkpa — Nova Iskra, ilustrovan mesečnik, ki izhaja v Belem gradu, je eden najlepših jugoslovanskih časopisov. Lastnik in urednik »N. I.« je P. Odavić. V januarski številki je začel objavljati naš sotrudnik, g. prof. Perušek, svoje »Črtice iz kulturnega rada u Slovenaca«. Prvi članek njegov govori o bivši umetniški razstavi v Ljubljani.

Naše obnebjje

Astronomski koledar za maj. (Dunajski čas.) Merkur sveti proti koncu meseca kot večernica. — Venera se ne vidi. — Mars stoji na večernem nebu; prvega maja zahaja po 2 $\frac{1}{2}$ ure popolnoči, 31. maja pa ob eni zjutraj. — Jupiter izhaja začetkom meseca popolnoči, konec meseca pa ob 10ih zvečer na jugovzhodnem nebu. — Saturn stoji na jugovzhodu na jutranjem nebu; prikaže se prvega maja po 12 $\frac{1}{4}$ zjutraj, 31. maja pa po 10 $\frac{1}{4}$ zvečer na obzorju.

Splošni pregled

† Václav Brožík, sloviti češki slikar, je umrl 15. aprila v Parizu, kjer je imel svoj atelier od l. 1876., v 50. letu svoje dobe. Brožík je po sodbi čeških kritikov, če ne morda največji, gotovo pa eden največjih slikarjev čeških. Njegova stroka je bila zgodovinsko slikarstvo. Iz zgodovine svoje domovine je črpal najrajši snovi svojim umotvorom. Saj je pa tudi bogata češka zgodovina dramatično-slikovitih momentov, ki so našli ravno v Brožíku svojega najboljšega upodobovatelja. Brožík je naslikal več sto večjih slik, njegovih načrtov in študij

pa bi bilo več tisoč. Skoro po vseh večjih galerijah sveta najdeš Brožíkove proizvode. Znani umotvori njegovi so: »Svatbeni izprevod kraljice Dagmare«, »Izvolitev Jurja Poděbradskega za kralja češkega«, zlasti pa njegov »Hus«, s katerim je njegovo ime najbolj zaslovelo po vsem slovanskem svetu. Po svojem umetniškem duhu je Brožík soroden Matejku, van Dycku, Pilotyju, Munkacsyju, Meissonieru in Rubensu. Kakor piše češki kritik Mádl v »Zlati Prahi«, Brožík ni bil suhoparen tolmač historije, nego historija mu je bila le nekaka folija, da je mogel razviti na prizorih vso svojo genialnost v barvenih efekti. Mádl sodi, da je preminoli Brožík bržčas največji češki mojster v barvah. In četudi ni iskal novih potov in ni otvoril novih smeri, in četudi ni začetnik kake nove »šole«, vendar je bil pravi umetnik, natančen in soliden, ki je znal slikati realistično in naravno. Doba njegovega ustvarjanja obsega samo kakih 30 let, a koliko truda, marljivosti in jeklene energije leži v tej kratki dobi!

Kot reven začetnik je bil prišel v Pariz, trpel je glad in skoro je obupaval, da se popne kdaj na višino popolnosti in da se dvigne iz teme nepoznanosti. Ko pa je dobila prva njegova dobra slika 2. darilo pariškega strogega »Salona«, zasmejala se mu je sreča, in čez noč je postal popularen. Znani pariški trgovec z umetninami Sedlmayr je kupil njegovo nagrajeno sliko, in sedaj je bil za dolgo časa rešen materialnih skrbi. Poslej je korakal od uspeha do uspeha. Kmalu se je tudi poročil s Sedlmayerjevo hčerjo.

Brožík je bil ravnatelj češke slikarske akademije v Pragi, a zaradi neke slike iz dvorske zgodovine avstrijske je dobil plemiški naslov.

(Po čeških listih.) A. A.

III. kongres slovanskih žurnalistov v Dubrovniku se je vršil dne 8. aprila. Na kongresu so bili zastopani razen Srbov, Bolgarov in Velikorusov vsi drugi slovanski časnikarji. Slovence so zastopali štirje uredniki. Ne nameravamo morda opisovati slavnostnega sprejema, ki ga je pripravilo staro slovansko mesto dubrovniško zbranim gostom zborovateljem, tudi molčimo rajši o sporu, ki se je tudi ob tej priliki pokazal na eni strani med Poljaki in Rusi (Malorusi), na drugi strani pa med Hrvati in Srbi — zabeležiti nam je le resolucije, plod tega III. kongresa. Sklenilo se je: 1. ustanoviti slovanski korespondenčni bureau, ker se slovanski časnikarji ne morejo več zanašati na postranski in Slovanom sovražni »Correspondenz-Bureau«. 2. se ima ustanoviti društvo slovanskih žurnalistov, ki bi bilo osnovano na istih načelih kakor mednarodno društvo žurnalistov. Prihodnji slovanski kongres se bo vršil v Ljubljani.

Deputacija »Hrvatske Matice« v Ljubljani. Dne 13. in 14. aprila se je mudila deputacija »Hrv. Matice«, katere člani so bili: tajnik g. Iv. Kostrenčić, vseučiliški profesor g. dr. Musić in ravnatelj zagrebškega ženskega liceja, g. dr. Hoić, s posebno misijo v Ljubljani, zato da je dne 14. aprila na slovesen način poklonila po eden eksemplar znamenite knjige »Spomen-cvieve« mestu ljubljanskemu v roke županu g. Hribarju, županu samemu ter »Slovenski Matici«. Ko je izročala deputacija mestu Ljubljani na magistratu krasno vezano »Spomen-cvieve«, v roke g. županu, govoril je g. Kostrenčić naslednje zanimive in za razvoj hrvatsko-slovenske književne in duševne vzajemnosti spomina vredne besede:

»Po zaključku i ovlasti odbora »M. H.« stupamo danas pred Vas, vele-možni gosp. načelnice, da Vam kao županu sl. grada Ljubljane, tog srca slo-venskoga naroda, predademo od našega društva netom izdanu knjigu: »Spomen-cvijeće iz hrvatskih i slovenskih dubrava«, koju izdade i posveti »M. H.« našem narodnomu dobrotvoru, počastnom gradjanu ovoga glavnoga grada, preuzviš. g. Jos. J. Strossmayeru, u spomen petdesetgodišnjice njegova biskupovanja. Predavajuć Vam ovu knjigu, koja predstavlja zajednički rad hrvatskih i sloven-skih pisaca i umjetnika, molimo Vas, da ju dobrostivo kao izraz u ovoj knjizi izražene hrvatsko-slovenske književne i umjetničke zajednice primite i dadnete joj malo mjestance u ovoj Vašoj gradskoj kući, da bude ona ujedno i živa uspomena i poznijemu rodu slovenskoga naroda, kako su nekad, u bratskoj ljubavi sruženi a pod okriljem »M. H.«, umni predstavnici sloven. i hrv. naroda nastojali, da izkažu dužnu poštu prvomu narodnomu dobrotvoru. Neka bude ovaj sretan početak bratske udruge izmedju književnika i umjetnika sloven. i hrv., ujedno i zalog ljepše budućnosti sloven. i hrv. naroda, — bio ovo osvit ljepših dana za oba bratska plemena, a Bog dobri dao, da zajednica, koja se zrcali u ovoj knjizi, a za kojom su u prošlom stoljeću toliki odabrani slovensko-hrvatski umovi težili, a nemogoše je dočekati, osvane u ovom novom stoljeću u pod-punoj svojoj snazi.

Živjela slovensko-hrvatska zajednica, živjelo srce slovenskoga naroda —
biela Ljubljana!«

Aškerc.

Odlikovana slovanska umetnika. Največji češki in sedaj tudi največji svetovni skladatelj dr. Anton Dvořák ter jeden največjih čeških pesnikov, med svetovnimi pesniki sedanjosti najplodovitejši, duhoviti Jaroslav Vrchlický (s pravim imenom dr. Emil Frida) sta bila poklicana v gosposko zbornico avstrijsko.

»Obmejni« Slovenci. Po naših političnih in tudi po nekaterih drugih časnikih srečavamo večkrat izraz: »obmejni« Slovenci. Ti »obmejni« Slovenci so nekaterim žurnalistom naši štajerski, primorski in koroški rojaki. Ali pa je ta pridevek logičen, pravilen, točen in opravičen? Kratko odgovarjamo, da ne! In zakaj ne?

Če so štajerski, primorski in koroški Slovenci obmejni Slovenci, potem je ta meja, ob kateri živijo štajerski, primorski in koroški Slovenci, meja kranjske dežele. Resnica je sicer, da so kranjski Slovenci jedro in središče slovenskega naroda, ker so pač v srečnem položaju, da tvorijo v kronovini kranjski ogromno večino v primeri z baje petodstotnim deželnim nemštvom; resnica je tudi, da so že od nekdaj v literaturi in kulturi naši sploh merodajni; resnica je, da je Ljubljana duhovno središče vseh Slovencev. Ali že iz 48. leta so smatrali najuglednejši slovenski politiki in literati vse Slovence, pa naj stanujejo po Kranjskem, Štajerskem, Primorskem, Koroškem, Beneškem ali po Ogrskem, za organsko in nerazdelno celoto. Ta celota je slovenski narod, čigar naravne meje segajo dotle, dokoder se govori naš jezik!

Vsak izobražen Slovenec mora vedeti, kod teče ta naša jezična meja; vsak človek torej, ki zna logično misliti, mora vedeti, da so »obmejni« Slo-venci tisti naši rojaki, ki bivajo ob tej jezični periferiji (meji). Logično torej niso vsi štajerski, primorski, in koroški naši rojaki »obmejni« Slovenci, ampak samo tisti štajerski Slovenci so »obmejni« Slovenci, ki mejé

na vzhodu na Prekmurskem na Madjare in na severu od Radgone do Spielfelda in Dravograda na Nemce. Na Koroškem so »obmejni« Slovenci tisti, ki mejé na severu na Nemce, in primorski Slovenci so tisti »obmejni«, ki so sosedi Italijanom. Na južnem Kranjskem so »obmejni« Slovenci tisti Dolenjci, ki so mejaši nemškimi Kočevcem, in dalje tisti, ki polagoma prehajajo v hrvaško narodnost. Kdor pa naziva en bloc vse nekranjske Slovence »obmejne«, ta govori tudi zato nelogično, ker tvorijo ti izvenkranjski Slovenci večino v primeri s kranjskimi Slovenci. Že samih štajerskih Slovencev ni, če bi se šteli pravilno, nič manj nego kranjskih! Kranjski Slovenci pa tvorijo v primeri z drugimi nekranjskimi Slovenci le dobro tretjino celega slovenskega narodnega organizma.

Kdor naziva vse izvenkranjske Slovence poprek »obmejne« Slovence, ta se postavlja na zastarelo in tesnosrčno provincialno stališče, ta nehoté celo žali te izvenkranjske Slovence.

Ozemlje, na katerem prebiva naš narod, ni baš veliko. Na tem ozemlju so naši gospodarji postavili nekaj takozvanih pokrajinskih mej, ki pa za nas ne morejo in ne smejo imeti večje važnosti nego takozvane meje okrajev, okrajnih glavarstev, občin in farâ . . .

Mislimo logično in govorili in pisali bomo pravilno! Dajmo vsakomur, kar mu gre!

Slovenci, živeči izven kranjske dežele, so pač: štajerski, primorski, koroški, beneški in ogrski Slovenci. Teh provincialnih nazivov sedaj še ne moremo pogrešati in so nam neohodno potrebni. Kadar govorimo o vseh teh nekranjskih svojih rojaki, nazivajmo jih makari izvenkranjske Slovence, na noben način pa ne en bloc — »obmejne« Slovence. Provincialno politiko prepuščajmo svojim nasprotnikom! Pravi Slovenec ima pred očmi vedno ves slovenski narod in narodnostno svojo domovino — Slovenijo, ki jo je utrdil v naši zavesti že Bleiweis s svojimi somišljeniki. Stojmo neomajni na stališču narodne avtonomije in narodne celokupnosti!

A. Aškerc.

Ad vocem pesniti. Gosp. Aškerc je v »Ljubljanskem Zvonu« l. 1898., na str. 726. predlagal, naj bi v pomenu nemškega »dichten« rabili namesto okornega pesnikovati rajši besedo pesniti, prikrojeno po pesen tako, kakor češki básniti po báseň. Svojo novinko je zagovarjal potem tudi še v »Zvonu« l. 1899. na strani 124. in 125. Zanimati utegne koga, ki se ukvarja z zgodovino jezika in besed, morda pa tudi tiste, ki so se besede pesniti že poprijeli, da so morali to besedo pred več kakor 350 leti poznati že dalmatinski hrvaški pesniki. Meni se sicer ni posrečilo, da bi jo našel kje kot tako, ker se navadno rabijo izrazi pjevati, spjevati, skladati, složiti (pjesan), toda dokazati morem izpeljanko iz nje pri nekaterih starejših Dalmatincih s Hvara. Tako rabi Hanibal Lucić (rojen okoli 1475. l., † po 1535. l.) v svojih pesmih večkrat v pomenu pisnik, katera beseda mu je tudi znana, tvorbo pisnivac; na pr. v 4. pesmi »Jeronimu Martinčiću« verzu 10. (Stari pisci hrvatski VI. str. 277.):

Evo i sad vide ovdi na daleče
još slačam beside, koje mi tuj reče,
mojo uzdvižući pisni i skladan'ja,
koliko izući pisnivac da sam ja;
moleći me za tim, da ne držim stražu
nad njimi, ni kratim, da se van pokažu;

dalje v poslanici »Milici Jeronima Koriolanovića«, v. 15. (ibid. str. 284.):

Zlato i drag kami mogu razamčati,
da ga već ni s nami, gusari ter tati,
i oganj i more, i nesrića druga,
i za toj ne more trpiti do duga;
da hvala, ku višće pisnivač izpiše,
po vičnje godišće žive, ne izžiše.

Na obeh mestih pomenja beseda pesnika sploh. Pisnivač izuči (izvrsten, klasičen pesnik) rabi tudi hvarski kanonik Nikola Gazarović v pesmi »u pohvalu pisnika« »Robinjice«, ravnokar imenovanega Lucića (Stari pisci VI, str. XLVII):

Nut kako more svih hitro da savruči
i na plač i na smih pisnivač izuči.

Mimo teh dveh jo rabi tudi Petar Hektorović v svoji poslanici »Nikoli Nalješkoviću«, v. 36. (Stari pisci VI str. 70.):

Vim, da zna milos tva, Nal'ješćoviću moj,
Pjesnivač d'jela sva, pokol si u njih broj.

Gotovo bi se našlo še več primerov, ako bi natančneje iskali; toda že to je dovolj. Beseda pisnivač (pjesnivač) je do glagola pesniti v istem razmerju kakor čakavski vladavac do glagola vladati, fruštavac do fruštati, tvorbe, o katerih govorim obširneje drugje. Človeški duh more torej v različnih krajih in dobah stvarjati enake tvorbe popolnoma neodvisno.

Dr. K. Štrekelj.

Doktorat tehniških znanosti se uvede tudi v Avstriji z novim šolskim letom 1901/02. Po dolгих posvetovanjih je izdalo naučno ministrstvo rigorozni red za tehnike, in cesar ga je že potrdil. Po tem rigoroznem redu bodo mogli absolventi tehniških velikih šol, ako napravijo predpisane posebne ustne in pismene rigoroze, doseči doktorski naslov. Može, ki so se potegovali za to, da se podeli tudi tehnikom (inženirjem) pod gotovimi pogoji doktorska diploma, je vodilo prepričanje, da so dandanes tehniške znanosti važen činitelj človeške prosvete. Tehniške znanosti so v pravem pomenu besede preobrazile svet. Pomislimo samo, kaj se ima človeštvo zahvaliti železnicam, elektriki, raznovrstnim industrialnim strojem, ki s čudovito natančnostjo opravljajo najkompliciranejša opravila! Kaka čuda so: telefon, telefonograf, fonograf, tiskarski stavski stroj — ki nadomešča tri stavce — itd. Kako je napredovala železna industrija, kake smeje železne mostove stavi moderna tehnika itd.! Znanost, ki je toliko pripomogla k človeškemu napredku, ki je tako olepšala našo zemljo in naše življenje, je vsaj toliko vredna kakor filozofija, jus, medicina in teologija! In če imajo znane štiri fakultete svoje doktorje, zakaj jih ne bi imela tudi tehnika? Tudi ta stroka človeškega znanja zasluži posebno čast, in če so se pri nas možje poganjali za doktorat tehniške znanosti, so s tem pokazali, da stoje na višini naše dobe.

A.

Secesija na odru. Znani nemški pisatelj in kritik Maksimiljan Harden se je nedavno izrekel proti najnovejši literarni struji takoimenovanih secesionistov. Dejal je med drugim: »Stvar (secesija) se je začela v Parizu z upodabljaljivimi umetniki. In mislilo se je, da se more to zgoditi tudi na odru.

Tako se je rodila nova struja. V kratkem se uprizori v dunajskem dvornem gledališču staroklasična »Orestija«, ki pokaže, da se bistvo dramatičnega ne izpreminja. Gledališče je za maso, čustvo mase pa se tekom stoletij ni izpremenilo. Pri takozvanih »milieu-dramah« je nova le tehniška stran. Po vsebini misli pa niso prinesle ničesar bistveno novega. »Voznik Henšel« ni prav nič modernejši ali večji nego »Krivoprisežnik«. Nova struja stremi za tem, da bi drama postala brez dejanja. Igra, o kateri se mora reči, da ima mnogo dejanja, je v kritiki seccsionistov že obsojena. Toda občinstvo želi v drami življenja in ostro izraženih značajev. Zato pa ostane drama, ki naj vpliva na normalne gledalce, vedno cnaka po svoji tehniki in po vsebini.

Fr. Govekar.

Mednarodno mirovno razsodišče v Haagu. Pred dvema letoma je zborovala v Haagu takozvana mirovna konferenca, ki jo je bil sprožil ruski car Nikolaj. Udeležile so se bile te konference domalega vse države na svetu po svojih zastopnikih. Zastopniki so podali veliko lepih misli, človekoljubnih idej, razvili mnogo programov, tičočih se svetovnega miru, razoroževanja itd. Nekaj mesecev po tem mirovnem kongresu pa sta se vneli kar zaporedoma dve najlepší vojni. Vkljub dvema še trajajočima vojnama pa mirovni kongres v Haagu vendarle ni ostal brez uspeha. Sedaj se je namreč ustanovilo v Haagu stalno mednarodno mirovno razsodišče. O pripravah za to razsodišče je nastala že cela literatura. Predlog, ki ga je stavil zastopnik Rusije, naj bi se prenehalo za dobo petih let z oboroževanjem, se ni izvedel, ker je nasprotovala Nemčija. Pozitivni uspeh kongresa je pa vendar mirovno razsodišče, ki si je izbralo, da pomiri mednarodne spore, trojno sredstvo: 1) s posredovanjem in dobrimi uslugami (bons offices), 2) z mednarodnimi preiskovalnimi komisijami in 3) z razsodiščem. Rusija, Anglija in Severna Amerika so predlagale tri projekte, a v vsakem teh projektov je bila točka o permanentnem razsodišču. V Haagu se je ustanovil mednarodni bureau, ki je obenem pisarna za razsodišče. Vsaka signaturna država odpošlje v Haag kvečjemu štiri juriste-učenjake brezmadežnega značaja, ki bodo razsodniki za dobo 6 let. Ako nastane med signaturnimi državami kak konflikt, jih mora razsodišče opomniti, da jim je pot do razsodbe odprta. Razsodišče nima samo dolžnosti, ampak tudi pravico, ponuditi se državam, med katerimi grozi nastati vojna, za posredovatelja miru. Doslej namreč ni bilo dovoljeno vmešavati se kaki tretji državi v spor svojih prepirajočih se sosedov.

—r—

Japonci in latinica. Razni časopisi objavljajo iz Tokija zanimivo vest, da je japonsko naučno ministrstvo sklenilo, namesto dosedanje kitajske pisave polagoma uvesti latinico. Dotični ukaz se je že izdal na vse ljudske in srednje šole japonskega cesarstva. Napredno misleči Japonci, ki so si tako naglo osvojili evropsko prosveto, ravna jo čisto dosledno, če zavržejo okorne kitajske pojemske hierogliffe in znake in če sprejmo našo pisavo. S tem si neizmerno sami olajšajo razvoj literature in duševnega življenja sploh ter stopijo v najožjo dotiko z drugimi kulturnimi narodi... Vse kaže, da izpodrine v tekočem stoletju alfabet starih Rimljanov polagoma vse druge pisave, pač ne zato, ker je morebiti latinski alfabet najpopolnejši, ampak zato, ker ga piše večina najkulturnejših narodov. Črka je mrtva, a duh je, ki oživi.

A.

Tiskovna pomota. Na strani 294. čitaj v 5. verzu odspodaj: Ljubezni najjine sladak simbol.